

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ ФРАНЦІЇ ЯК ОКРЕМОГО ЖАНРУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТИЛЮ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Визначено поняття Кримінального кодексу. Виокремлено Кримінальний кодекс в окремий жанр офіційно-ділового стилю. Проаналізовано лексичні, граматичні та синтаксичні особливості такого виду документа. На прикладах з оригіналу тексту запропоновано шляхи подолання складнощів у перекладі тексту.

Ключові слова: стиль, жанр, закон, кодекс, переклад, юридичний текст, реалія, правничка лінгвістика.

Як відомо, всі стилі поділяються на письмові та усні, а серед письмових прийнято виокремлювати такі основні: офіційний (або адміністративний чи діловий), науковий, публіцистичний та художній стилі [3]. Всі ці стилі, об'єднані в одне поняття «письмові», мають низку спільних характеристик: зокрема, ретельна попередня підготовка висловлюваного, детальна розробка форми та змісту, домінування логічної об'єктивної складової над суб'єктивною тощо. Крім того, письмові стилі французької мови мають ряд характерних ознак:

- звернення до групи осіб, а подекуди до цілого народу;
- форма мовлення – монолог;
- переважно обговорення серйозних та складних тем для широкого загалу, що стосуються науки, політики, бізнесу, культури тощо;
- точне та логічне викладення ідей;
- вживання спеціальної термінології;
- використання складних фраз, сполучників підрядності та сурядності, відсутність незавершених речень.

Оскільки **об'єктом** нашого дослідження є Кримінальний кодекс Франції (далі – ККФ), то одразу визначимо його як елемент офіційного стилю (або як прийнято його називати у нас, офіційно-ділового стилю [4]. Цей стиль використовується для взаємодії державних організацій та окремих осіб із правових або ділових питань. На цьому стилі побудовані закони, постанови, циркуляри, рішення, інструкції, попередження, угоди, контракти, протоколи, ділове листування, сертифікати, декларації, запити тощо. Це документи різної форми та обсягу, однак всім їм притаманні:

- довгі та складні фрази із збереженням латинського синтаксису, зворотів (слід зазначити, що, незважаючи на це, у ККФ латинізми зустрічаються доволі рідко);
- вживання займенника першої особи множини замість однини (*Nous, devant nous, notre sceau*), безособових конструкцій (*il peut être*), а також безособового займенника *on* (який, однак, практично не зустрічається у ККФ);
- сталі вирази із застарілими зворотами, сталі вирази вступу та завершення фрази;

- вживання займенника «Je» замість самостійного «Moi» (*Je, soussigné*);
- вживання безособового пасиву (*Il est statué par le Ministre* замість *Ministre statue*);
- об'єктивність викладеного, суворе дотримання форми;
- складнопідрядні речення з численними однорідними підрядними;
- дієприкметникові та інфінітивні звороти (*tendant à la poursuite, mandate de saisir et arrêter*);
- відсутність неважливої або суб'єктивної інформації;
- непрямий порядок слів (зокрема для текстів законів та постанов);
- збереження архаїчних граматичних зворотів;
- наявність великої кількості спеціальних термінів, а саме – офіційних назв інституцій, посад, документів, а також спеціальних юридичних понять.

Насамперед визначимо, що собою являє Кримінальний Кодекс Франції (одразу скажемо, що не існує спеціальної монографічної праці, присвяченої безпосередньо його дослідженню). Зазначимо, що французький термін “*pénal*” може бути перекладений українською як «кримінальний», так і «карний», що також являє собою певну проблему для перекладача. За французьким законодавством Карний кодекс Франції є сукупністю законів та положень, що визначають злочини та проступки, а також правопорушення відповідно, та встановлюють міру покарання для злочинця або правопорушника (ст. 111-2 Карного Кодексу Франції 1994 року). Кримінальні порушення розподілені за ступенем тяжкості на злочини, проступки та правопорушення (ст. 111-1 ККФ), а отже, ключовими поняттями документа виступають: **закон, злочин, проступок, правопорушення, злочинець, правопорушник, міра покарання**. На основі цих основних понять формується розгалужена система спеціальних термінів, які і складають проблему спеціального перекладу через те, що вони відбивають реалії іншої правової системи: наприклад, українська посада **суддя** може бути перекладена французькою мовою щонайменше двома варіантами – *juge* (загальноживаний термін), *magistrat* (суддя з цивільних та кримінальних справ). Так, складний термін *рішення суду* може бути перекладений французькою як *decision juridictionnelle* (загальноживаний термін для різних видів рішень), *jugement* (рішення в загальному понятті, в вузькому – рішення суду першої інстанції), *ordonnance* (постанова про припинення справи), *arrêt* (рішення суду вищої інстанції), *sentence* (рішення суду малої інстанції); термін *утримання під вартою* може бути перекладений як *garde à vue* (затримання як процесуальна дія) або ж як *détention provisoire* (утримання під вартою на час слідства, як запобіжний захід, в адміністративному порядку, без суду тощо).

Отже, подолання складнощів перекладу такого роду документів, а саме складнощів спеціального перекладу, є головним завданням перекладача. Для юридичного перекладу головним завданням є найбільш точна передача змісту тексту оригіналу, саме тому важливо відтворити терміни та реалії, подані у тексті вихідною мовою, із мінімальними втратами. Оскільки основною функцією перекладу документів юриспруденції є інформативна, бо подібна інформація розрахована на широке коло читачів, однак таких, що є спеціалістами певної галузі, тому правильна номінація понять є першочерговим завданням перекладача.

Варто зазначити, що повний офіційний текст Кримінального кодексу Франції розміщено на сайті <https://www.legifrance.gouv.fr>. На цьому ж сайті представлені його варіанти англійською та іспанською мовами, до створення яких були залучені фахівці з права університетів Кембриджу (Велика Британія) та Сан-Себастьяна (Іспанія). Цей факт нашою думкою є на думку про те, що для якісного перекладу повного або часткового варіанту ККФ українською необхідна консультація правників, оскільки правові системи країн відрізняються та багато термінів з ККФ є невідомими для системи кримінального права України і, на нашу думку, являють собою так звані юридичні реалії [2]. На сьогодні лише починає формуватися особлива галузь мовознавства – **правнича лінгвістика**. Особливу увагу вона приділяє мовним проблемам правотворчості і правозастосування, у зв'язку з чим розвиваються такі напрями науково-лінгвістичного аналізу правових категорій, як законодавча стилістика, законодавча техніка, текстологія, юридична термінологія, синтаксис законодавчого тексту, юридична герменевтика [1]. Крім того, зараз починають говорити про окрему галузь перекладу – **юридичний переклад**, завданням якого є передача засобами іншої мови різноманітних письмових та усних юридичних текстів, а також розробка рекомендацій перекладачам-початківцям щодо подолання складнощів такого виду перекладу.

Зупинимося більш детально на пастках синтаксису, лексики, граматики Кримінального кодексу Франції. Як свідчить наш аналіз, основними синтаксичними проблемами є:

- непрямої порядок слів, при якому речення починається з дієслова, наприклад: *Est auteur de l'infraction la personne qui..., Sera puni comme auteur le complice;*
- довгі складнопідрядні та складносурядні фрази, поєднані відповідними сполучниками: *dont, ainsi que, lorsque, si, en cas de, au vu de;*
- вживання безособових зворотів: *il est tenu compte, il est applicable, il peut être, il résulte que;*
- формування іменників через конструкцію «le fait de + verbe»: *le fait de diriger;*
- вживання дієприслівникових зворотів, абсолютних прислівникових зворотів типу: *... aucune d'entre elles ne pouvant être inférieure à deux jours;*
- переважне використання дієслів, а не іменникових форм – *répondre, recevoir, prévenir, obtenir, informer;*

Щодо граматичних особливостей у тексті Кримінального кодексу Франції, то перш за все треба говорити про:

- вживання складних способів дієслова – *subjonctif*, напр. *avant que la condamnation assortie du sursis ait acquis un caractère définitif*, письмових часів;
- використання книжних синонімів займенників типу *nul* замість *aucun*;
- перерахування без артиклів.

Аналізуючи лексику ККФ, бачимо, що переважно зустрічаються:

- правові терміни (прості і складні) – *interdiction, emprisonnement, condamné, infraction, personne morale* тощо;
- книжні вирази: *entrer en vigueur* тощо;
- латинізми – *quantum*;
- використання цифр.

На особливу увагу заслуговує переклад так званих юридичних реалій, наприклад:

- *Juge d'instruction – слідчий суддя;*
- *Maison de la justice et du droit – Будинок правосуддя й права.*

На нашу думку, «**юридична реалія**» виступає одночасно поняттям, притаманним певній юридичній системі певної країни, і словом або словосполученням, що позначає це поняття [2]. Основними проблемами їх відтворення в перекладі, як свідчить наш аналіз, є полісемія французьких юридичних термінів, а також їх ономазіологічний аспект, тобто вираження певного юридичного значення словом, словосполученням, зворотом, цілим реченням (або їх відсутність).

Наприклад, слово *arme* має понад 9 варіантів перекладу (див. інтернет ресурс <http://www.lingvo.ua/ru/Translate/fr-ru/net>), і перекладачу, відповідно до контексту й існуючих штампів, треба підібрати відповідний аналог, який підходить до цього правового контексту, як-от:

- зброя,
- вогневий засіб,
- вид зброї.

Наприклад: *Le fait d'acquérir, de détenir ou de céder des matériels de guerre, armes, éléments d'armes ou munitions relevant des catégories A ou B, sans l'autorisation prévue au I de l'article L. 2332-1 du code de la défense, en violation des articles L. 312-1 à L. 312-4, L. 312-4-3, L. 314-2 et L. 314-3 du code de la sécurité intérieure, est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 € d'amende.* (Бачимо, що в цьому контексті слово *arme* може виступати як «зброєю», так і «вогневим засобом»).

Те ж саме спостерігається і у матеріалах інтернет-видань новин, наприклад:

Suite homicide à Porto-Vecchio: deux armes différentes utilisées (назва статті з новинного сайту). У даному контексті, пропонуємо перекладати слово *armes* як «вид зброї» – «Вбивство у Порто-Веккіо: з використанням 2 різних видів зброї».

Подібну проблему спостерігаємо із словом *auteur* (у французькій мові воно має більш широке загальне значення), яке також є полісемічним словом, має понад 5 значень, проте для правника доцільним буде застосувати 2 з наявних варіантів перекладу:

- *проводатель,*
- *автор (змови, злочину).*

«*Si la dissolution survient par la mort d'un époux, seshéritiersont, sur les acquêts nets faits par l'autre, les mêmes droits que leur auteur.*» (1596 Цивільного кодексу Франції) (у цьому контексті, слово «*auteur*» перекладатиметься як «*проводатель*» – у випадку, якщо розірвання спільномайнового режиму шлюбу настає внаслідок смерті одного з подружжя, відносно спільного майна його спадкоємці мають такі ж права, як і *проводатель*).

«*La loi détermine les crimes et délits et fixe les peines applicables à leurs auteurs*» (ст. 111-2 ККФ) – тут йдеться саме про виконавця (автора) злочину.

«*En captant, en registrant ou transmettant, sans le consentement de leur auteur, des paroles prononcées à titre privé ou confidentiel*» (ст. 226-1 ККФ) (у цьому прикладі бачимо, що мова йде про автора слів, що були виголошені у приватному або конфіденційному порядку).

Аналогічно до вищенаведених прикладів, проблемою перекладу є слово *atteinte*. Словник пропонує п'ять варіантів перекладу, з яких примітку «юр.» має лише 1 варіант:

- *замах, збиток*.

«*Est puni d'un an d'emprisonnement et de 45 000 euros d'amende le fait, au moyen d'un procédé quelconque, volontairement de porter atteinte à l'intimité de la vie privée d'autrui*» (226 – 1 ККФ). Факт або принаймні процес, метою якого є навмисний замах на таємницю приватного життя, карається терміном 1 рік позбавлення волі або ж штрафом розміром у 45 000 євро.

Разом із тим, розуміємо, що в тій чи іншій ситуації будь-яке значення слова може увійти до правового кола, оскільки може означати поняття, що виступає предметом судової суперечки чи позову.

Певне уточнення значення може відбуватися завдяки дистрибуції слова та мовно-мовному контексту. Аналізуючи термін *acte préparatoire*, бачимо, що слово *acte* має 8 значень, проте у поєднанні з прикметником *préparatoire* воно набуває нового значення та перекладається як *підготовча дія*.

Отже, ми можемо зауважити, що з метою адекватного перекладу текстів юридичного характеру слід мати достатній багаж знань як у юридичній сфері, а саме розумітися на правових системах тих країн, мови яких виступають мовою перекладу та мовою оригіналу, та, звісно, у сфері мово- та перекладознавства. Підбиваючи підсумки, можемо зробити кілька практичних порад та спостережень, що можуть бути корисними для перекладачів, що тільки розпочинають роботу із юридичними текстами:

- непрямий порядок слів у французькій фразі часто відтворюється українською прямим порядком – так як ми можемо це спостерігати у Кримінальному кодексі України;
- складнопідрядні та складносурядні речення можуть залишатися такими ж і у перекладі, оскільки офіційно-діловий стиль української мови допускає використання довгих та навантажених фраз;
- безособові (займенникові) фрази французькою при перекладі можна замінити фразами, де підмет і присудок виражені іменниками;
- переклад складних часових форм простими часовими формами мови перекладу (через відсутність таких у мові перекладу, як, наприклад, *Passé Simple*);
- збереження латинізмів у мові перекладу, з можливим тлумаченням цих термінів мовою перекладу у дужках або у коментарі перекладача;
- підбір відповідного варіанту перекладу для так званих юридичних реалій, шляхом заміни на існуючий термін мови перекладу, тлумачення-опису неіснуючої реалії або калькування.

Таким чином, переклад документів різних жанрів офіційно-ділового стилю, перш за все Карного кодексу, потребує особливої уваги та обачливості, оскільки часто саме від інтерпретації юридичних термінів залежить доля людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Артикуца Н.В.* Правнича лінгвістика у системі сучасної мовної освіти правників // Комунікативна компетентність і їх зв'язки із громадськістю: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 15-16 трав. 2003р. / Львів. ін-т внутрішніх справ при нац. акад. внутрішніх справ України. – Л., 2003. – С. 133-136. 2. *Борець А.М.* Французька юридична реалія як проблема юридичного перекладу / А.М. Борець // Мовні і концептуальні картини світу. – Випуск 55, частина 2. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2015. – С. 19-23. 3. *Морен М.К., Тетеревникова Н.Н.* Стилістика сучасного французького мовного стилю. *Stylistique française* / М.К. Морен, Н.Н. Тетеревникова. – М.: Высшая школа, 1970. – 300 с. 4. *Пономарів О.Д.* Стилістика української мови. / О.Д. Пономарів. – К.: Либідь, 1993. – 248 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Code pénal* [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу від 17.09.2016: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=4272F4336DB6DAEA4CE5143053B116EF.tpdila07v_3?cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20160829;
2. *Code civil* [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу від 17.09.2016: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20160916>.

*Борець А.М., соискатель,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА УГОЛОВНОГО КОДЕКСА ФРАНЦИИ КАК ОТДЕЛЬНОГО ЖАНРА АДМИНИСТРАТИВНОГО СТИЛЯ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА

Определено понятие Уголовного кодекса. Уголовный кодекс выделен в отдельный жанр официально-делового стиля. Проанализированы лексические, грамматические и синтаксические особенности такого вида документа. На примерах из оригинала текста предложены пути преодоления трудностей в переводе текста.

Ключевые слова: стиль, жанр, закон, кодекс, перевод, юридический текст, реальность, юридическая лингвистика.

*Borets A.M.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv*

PECULIARITIES IN TRANSLATION OF FRENCH CRIMINAL CODE AS PARTICULAR GENRE OF ADMINISTRATIVE STYLE IN FRENCH LANGUAGE

The notion of Criminal code is formulated. The Criminal code is classified in a particular genre of official style. Lexical, grammatical and syntactic peculiarities of the document are examined. The ways of solving translation difficulties are given (using examples from original text version).

Key words: style, genre, law, code, translation, juridical text, reality, juridical linguistics.